

Олена Карпенко
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Валерія Неклесова
доктор філологічних наук, професор кафедри граматики англійської
мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

СУЧАСНА ОНОМАСТИЧНА ТЕРМІНОСФЕРА

Українська ономастична думка продовжує розвиватися, з'являються нові терміни та поняття для опису різних аспектів практики іменування. Наша головна мета — виявити та висвітлити нові тенденції та важливі закономірності в еволюції української термінології та надати детальний огляд поточного стану ономастичної галузі.

Встановлено п'ять проблемних тенденцій розвитку української ономастичної терміносистеми.

1. Введення нових термінів. Найпотужнішою термінологічною тенденцією в українській ономастиці є карбування нових термінів у разі **реальної чи уявної** потреби. Це може бути виправдано, оскільки нові явища приходять у цей світ, що потребує нових назв, тому з'являються нові терміни, такі як **сайтонім** чи **венеронім**. У світі спостерігаються **дві тенденції** термінотворення та використання: **спрощення та ускладнення**. У західній ономастиці існує чітка тенденція уникати складних термінів, замінюючи, наприклад, термін **топонім** терміном **placename**, **хрононім** терміном **time name**. Українські ономатологи, **навпаки**, схильні створювати та використовувати спеціальні наукові терміни.

2. Футуристичні терміни. Українська ономастична система базується здебільшого на вже існуючих явищах при створенні термінів для вже існуючих власних назв. Деякі дослідники можуть вдатися до створення нових термінів для майбутніх власних назв. Ми називаємо такі терміни футуристичними. Для ілюстрації звернемося до деяких видів **космонімів** — власних назв природних космічних об'єктів, наприклад, до **сатурнонімів** чи **юпітеронімів**. Через характер астрономічних досліджень і величезну відстань до цих космічних об'єктів існує не так багато власних імен, якими можна було б номінувати будь-які просторові орієнтири. Хоча вони можуть бути відкриті в майбутньому, ономастичні терміни вже існують.

3. Терміни-синоніми. Одним з проблемних трендів в функціонуванні української ономастичної терміносистеми є використання **термінів-синонімів**. Це могло бути зумовлене **об'єктивним** історичним, науковим пошуком найкращого терміна для найефективнішої передачі потрібного значення, яскравим прикладом чого є пара **астронім** і **космонім**. В першу чергу вони вживалися синонімічно і були взаємозамінними, позначаючи всі види природних космічних об'єктів. Проте з подальшим розвитком ономастики в Україні їх почали вживати для позначення частково різних

класів об'єктів позамовної дійсності. Причина появи термінів-синонімів може бути й суто **суб'єктивною**, як наслідок надмірних термінозмін у ситуації, коли загально визнаний термін уже існує, яскравим прикладом чого є синоніми до терміна **літературна ономастика**.

4. Багатозначність термінів. З плином часу деякі терміни набули більш ніж одного значення, викликаючи своєрідну плутанину в ономастичних колах. Йдеться насамперед про **хремадоніми**, які як власні назви людських творінь могли б позначати в українській ономастичній системі: 1) назви історичних дій (у стандартному підході розглядаються як хрононіми); 2) власні назви літературних і музичних творів (традиційно розуміються як ідеоніми); 3) власні назви картин, фільмів (також ідеоніми), список можна продовжувати. Такий підхід розмиває межі усталених категорій власних назв, що призводить до їхнього збігу та значної плутанини.

5. Некоректне використання ономастичних термінів. Ономастичні терміни несуть точне наукове значення, факт, яким деякі дослідники можуть знехтувати. Найчастіше це трапляється з **зоонімами** та **фітонімами**, коли біологічні терміни замінюються ономастичними: зоонімами називають кішку і собаку, фітонімами — троянду й дуб. Сама суть власних імен не береться до уваги: оніми ідентифікують номіновані індивідуальні об'єкти, як-от *Хатіко*, японська собака акіта, яку запам'ятали своєю надзвичайною вірністю своєму господареві, якого він продовжував чекати понад дев'ять років після його смерті; або *Генерал Шерман* (гігантське дерево секвойя в Гігантському лісі національного парку Секвойя, США).

Слідуючи настановам С. Вербича, який вважає, що нові ономастичні терміни потребують кваліфікованої перевірки, мають бути обґрунтованими та відповідати основним принципам ономастики, дотримуватися єдиної системи у творенні ономастичних термінів і кодифікуватися лише тоді, коли вони витримують випробування часом і стали загальноприйнятими (Вербич, 2020), ми наважилися на укладання словника українських ономастичних термінів англійською мовою (Карпенко, Неклесова, 2024). Хронологічними

попередниками спроби стандартизації української ономастичної системи є «Проект української ономастичної термінології» В. Німчука (Німчук, 1966), «Структура онімичного простору української мови» М. Торчинського (Торчинський, 2008) та «Словник української ономастичної термінології» Д. Бучко та Н. Ткачової (Бучко, Ткачова, 2012).

Словник упорядкований за алфавітом і містить 444 статті, кожна з яких містить коротку примітку про походження терміна, що дає читачеві загальне розуміння спрощеної етимології.

Кожному терміну надається стисле визначення, за яким йдуть найбільш типові приклади, які, як правило, не потребують пояснень або супроводжуються коротким описом. Кожен термін супроводжується українським перекладом.

Українсько-англійський ключ представляє скорочену версію словника. Цей зворотний перелік термінів полегшує отримання необхідної інформації україномовним читачам. Спочатку подано український варіант терміну, а потім переклад англійською мовою, усі записи розташовані в алфавітному порядку.

Список використаної літератури

1. Вербич, С. О. (2020). Українська ономастична термінологія: проблеми нормалізації та кодифікації. *У пошуках гармонії мови*. Видавничий дім Дмитра Бураго. С. 180–188.
2. Німчук, В. В. (1966). Українська ономастична термінологія (проект). *Повідомлення Української ономастичної комісії*. Вип. 1. С. 24–43.
3. Торчинський, М. М. (2008). *Структура онімного простору української мови*. Авіст.
4. Бучко, Д. Г., Ткачова, Н. В. (2012). *Словник української ономастичної термінології*. Ранок-НТ.
5. Karpenko, O., Neklesova, V. (2024). *A Dictionary of Ukrainian Onomastic Terminology*. University Book.